

Pastorat och församlingar i Dalarna

En uppföljning av hur långt pastorat och församlingar kommit i sitt energi- och klimatarbete.

Oktober 2022

Bakgrund

Energiintelligent Dalarna leder och samordnar länets energi- och klimatomställning. Inom kampanjen "Nu ställer vi om" är målet att involvera så många som möjligt i omställningen och att visa upp förebilder. Här ingår också att följa upp och kartlägga hur långt företag i olika branscher och verksamheter kommit i sitt energi- och klimatarbete. Det är samtidigt ett sätt att följa upp Svenska kyrkans egna Färdplan för klimatet.

Syftet med kartläggningen av Svenska kyrkans verksamhet är:

- Regional uppföljning av Svenska kyrkans färdplan för klimatet
- Hitta och ge kredit till förebilder som kan inspirera andra
- Fånga nuläge och hinder som behöver åtgärdas
- Erbjud benchmarking som kan motivera till stärkt hållbarhetsarbete
- Identifiera kandidater till utnämningen som Dalapilot.

Så här gjorde vi kartläggningen

Kartläggningen har genomförts i samarbete mellan Svenska kyrkan, Västerås stift, Region Dalarna och Länsstyrelsen Dalarna. Samtliga ekonomiska enheter inom Svenska kyrkan i Dalarna valdes ut som målgrupp. I vissa fall består pastoraten av flera församlingar. I vissa fall benämns de pastorat, i andra som församling. Det innebär dock att alla församlingar i Dalarna omfattats av kartläggningen.

Målgruppen fick informationsbrev via mejl från Västerås stift om kartläggningen med en länk till en digital enkät med de frågor som här redovisas. De som inte svarade i tid fick påminnelser med uppmanan att delta. Svaren sammanställdes och viktades i relation till andra svar. Pastorat/församlingar grupperades därefter i kategorierna Guld, Silver och Brons för varje fråga.

Målgruppen bjöds in till ett gemensamt digitalt seminarium där sammanställningen presenterades. Här fanns möjlighet för deltagare att korrigera och komplettera sina svar. Vid mötet diskuterades också hinder och möjligheter för att ta sig vidare i omställningen. Denna sammanställning skickades till deltagare och publicerades genom Energiintelligent Dalarnas kanal såsom webb och nyhetsbrev mm.

Medverkande pastorat och församlingar

Avesta-Grytnäs Församling

Bjursås församling

By-Folkärna Församling

Bärke Pastorat

Falu Pastorat

Gagnefs Pastorat

Gränge-Safsnäs Församling

Hedemora, Husby, Garpenberg Församling

Idre-Särna församling

Järna med Nås och Äppelbo församling

Leksands Pastorat

Lima-Transtrands Församling

Ludvika Församling

Malungs Församling

Mora Församling

Orsa Församling

Stora Tuna och Torsångs Pastorat

Svärdsjö, Enviken och Sundborns Pastorat

Säterbyggdendens Församling

Älvdalens Församling

Pastorat som valt att inte delta i undersökningen: Rättviks pastorat

FÖREDÖMEN

Kyrkans utåtriktade verksamhet

Svenska Kyrkan beslutade 2019 om en färdplan för klimatet med det övergripande målet om att Svenska kyrkan ska vara klimatneutral 2030 och inte bidra till den globala uppvärmningen. Kyrkan ser att klimatfrågan är en viktig del av sitt uppdrag och har beslutat om tre effektmål som ska vara uppfyllda senast 2030:

- Klimatneutralitet genom främst utsläppsminskningar i den egna verksamheten
- Bidra till värderingsförändring genom att integrera klimatarbetet i kyrkans uppdrag.
- Bidra till klimaträttvisa genom att stödja människor som drabbas av klimatförändringar.

Frågor

- Lyfter ni miljö- och klimatfrågor i gudstjänster och andra kyrkliga sammankomster?
- Ingår miljö- och klimatfrågor i er barn- och ungdomsverksamhet?
- Lyfter ni miljö- och klimat i er skriftliga kommunikation t ex sociala medier, församlingsblad, hemsidor?
- Främjar ni miljö- och klimatfrågor för vad gåvor och insamlade medel går till?

GULD

Pastoraten som nått längst lyfter miljöfrågor många gånger per år i kyrkliga sammankomster. Man lyfter det även i barn- och ungdomsverksamheten och i sin skriftliga kommunikation. Insamlade medel går ofta eller några gånger per år till att främja miljö- och klimatfrågor.

I Lima-Transtrands församling pratar man mycket ofta om dessa frågor med människor man möter.

I Ludvika församling stöttar man olika klimatprojekt. De arbetar med miljö och klimat i vuxenarbetet genom studiecirkeln "Håll fred med jorden" mm. De har miljögudstjänster och pilgrimsvandringar.

SILVER

De flesta av dessa pastorat lyfter miljöfrågor några gånger per år i kyrkliga sammankomster och skriftlig kommunikation. Ännu oftare lyfter de det i barn- och ungdomsverksamheten.

Vissa pastorat skänker pengar till miljö- och klimatinnsatser.

Utåtriktade verksamhet

Ludvika församling
Lima-Transtrand församling

Bjursås, Bärke, Falu,
Gränge-Safsås,
Hedemora-Husby-Garpenberg,
Järna-Nås-Äppelbo, Leksand,
Malung, Mora, Orsa,
Stora Tuna-Torsång,
Svärdsjö-Enviken-Sundborn
Säterbyggen, Älvdalen

Avesta-Grytnäs, By-Folkärna,
Gagnef, Idre-Särna

Energiintelligent Dalarna
SAMVERKAN FÖR GRÖN UTVECKLING

FÖREDÖMEN

Mål och uppföljning

Ett bra sätt att få kontinuitet och kvalitet i sitt hållbarhetsarbete är att arbeta enligt något av de energi- och miljöledningssystem som finns, t ex Svenska Kyrkans miljödiplomeringsystem.

En framgångsfaktor är att ha dokumenterade och beslutade energi-, klimat- och miljömål för verksamheten som regelbundet följs upp, sammanställas och presenteras för såväl ledning som personal för att få största möjliga engagemang i frågan.

Frågor

- Är er församling/pastorat diplomerad enligt Svenska kyrkans miljödiplomeringsystem?
- Har er församling/pastorat beslutat om ett eget mål för klimatneutralitet, i linje med Svenska kyrkans färdplan med mål om klimatneutralitet 2030?
Om ja, hur lyder era mål?
- Har ni en beslutad åtgärdsplan för ert miljö- och klimatarbete?
Om ja, bedrivs arbetet strukturerat med regelbunden uppföljning, kommunikation av resultat till personal och förtroendevalda samt plan för vidare förbättring?

GULD

Dessa har beslutat om egna klimatmål med åtgärdsplaner som regelbundet följs upp och där alla får ta del av resultaten

Orsa församling har mål om att begravningsverksamheten skall vara koldioxidneutral 2025 och den församlingvårdande verksamheten till år 2027.

Falu pastorat har mål om att klimatpåverkan från byggnadernas energianvändning ska halveras jämfört med 2017. De är även diplomerade enligt Svenska kyrkans miljödiplomeringsystem.

Ludvika församling har mål om att minska klimat-påverkan genom mer effektiv energianvändning och att öka andelen egenproducerad grön energi/el samt att miljö- och klimatfrågor ska genomsyra verksamheten.

SILVER

Hedemora-Husby-Garpenbergs församling, Säterbygdens församling samt Malungs församling arbetar enligt ett miljöledningssystem, även om inte diplomerade.

Leksand och Svärdsjö-Enviken-Sundborns pastorat har beslutat om klimatmål. Stora Tuna-Torsång har en åtgärdsplan för sitt miljöarbete.

Avesta-Grytnäs har löpande diskussioner i personalgrupper samt med förtroendevalda.

Mål och uppföljning

**Falu, Lima-Transtrand,
Ludvika, Orsa**

**Avesta-Grytnäs,
Hedemora-Husby-Garpenberg,
Leksand, Malung,
Stora Tuna-Torsång,
Svärdsjö-Enviken-Sundborn
Säterbygden**

**Bjursås, By-Folkärna, Bärke,
Gagnef, Gränge-Safsnäs,
Idre-Särna,
Järna-Nås-Äppelbo,
Mora, Älvdalen**

Energiintelligent Dalarna
SAMVERKAN FÖR GRÖN UTVECKLING

FÖREDÖMEN

Organisation och ledning

Ett framgångsrikt hållbarhetsarbete kräver att högsta ledningen visar engagemang och stödjer arbetet. Hållbarhet behöver vara en naturlig del som genomsyrar allt arbete. Här ingår att föregå med gott exempel, involvera all personal samt kommunicera mål, resultat och energianvändning.

All personal bör ges grundläggande utbildning i hållbarhetsarbetet och ges möjlighet att delta. Det bör finnas en utsedd energiansvarig person.

Frågor

- Är miljö- och klimatfrågor väl integrerat i verksamhetsstyrning och planering av verksamheten?
- Får all personal och förtroendevalda utbildning i miljö- och klimatfrågor?
- Kommunicerar ni regelbundet miljö- och klimatarbete med personalen och ger dem möjlighet att vara delaktig i planering och genomförande av åtgärder?

GULD

I Avesta-Grytnäs, Falu, Lima-Transtrand, Ludvika och Svärdsjö-Enviken-Sundborn pastorat/församlingar är miljö- och energifrågorna väl integrerade i verksamheten och de kommuniceras regelbundet med alla personal så de kan vara delaktiga.

Lima-Transtrand, Falu och Svärdsjö-Enviken-Sundborn församlingar genomför utbildningar för all sin personal i miljöfrågor. I Falu pastorat genomförs en utbildning varje år för personal och ett urval av förtroendevalda.

SILVER

I Gränge-Säfsnäs, Hedemora-Husby-Garpenberg och Idre-Särna församling är miljö- och energifrågorna väl integrerade i verksamheten.

Leksand, Stora Tuna-Torsång, Järna-Nås-Äppelbo, Orsa och Hedemora-Husby-Garpenberg kommuniceras miljö- och klimatarbetet regelbundet med personal så att de kan vara delaktiga.

Leksands pastorat genomför utbildning i miljö- och klimatfrågor för all personal och förtroendevalda.

Organisation. Ledning.

**Avesta-Grytnäs, Falu,
Lima-Transtrand, Ludvika,
Svärdsjö-Enviken-Sundborn**

**Gränge-Säfsnäs,
Hedemora-Husby-Garpenberg,
Idre-Särna,
Järna-Nås-Äppelbo,
Leksand, Orsa,
Stora Tuna-Torsång,**

**Bjursås, By-Folkärna, Bärke,
Gagnef, Malung, Mora,
Säterbyggen, Alvdalen**

Energiintelligent Dalarna
SAMVERKAN FÖR GRÖN UTVECKLING

FÖREDÖMEN

Förnybar energi

Klimatpåverkan kan minskas med förnybar energi och all fossil energi behöver snabbast möjligt fasas ut.

Frågor

- Har ni gjort er fria från användning av fossil energi för uppvärmning?
- Har ni investerat i egen solenergi eller andelar i vindkraft?
- Köper ni grön el?

GULD

Avesta-Grytnäs, Järna-Näs-Äppelbo, Idre-Särna och Ludvika har helt och hållet fasat ut fossil energi för uppvärmning. De köper helt och hållet grön el (Ludvika delvis).

Järna-Näs-Äppelbo och Ludvika församling har solceller på tak och vill utöka.

Avesta-Grytnäs har budgeterat för solceller under kommande år.

SILVER

Pastoraten/församlingarna i denna kategori har delvis gjort sig fri från fossil energi för uppvärmning. Lima-Transtrand är snart fossilfria.

De flesta köper helt och hållet grön el och många av dem har investerat i egen solenergi.

Förnybar energi

**Avesta-Grytnäs,
Järna-Näs-Äppelbo,
Idre-Särna, Ludvika**

**Bjursås, Bärke, Gagnef,
Gränge-Safsnes,
Lima-Transtrand
Malung, Mora,
Stora Tuna-Torsång,
Säterbyggden, By-Folkärna,
Svärdsjö-Enviken-Sundborn**

**Falu, Leksand, Orsa,
Hedemora-Husby-Garpenberg,
Älvdalen**

Energiintelligent Dalarna
SAMVERKAN FÖR GRÖN UTVECKLING

FÖREDÖMEN

Energieffektivisering i byggnader

En effektiv användning av energi och minskat energislöseri är en av de mest effektiva åtgärderna för att minska klimatpåverkan och säkra tillgången till fossilfri el. Sveriges mål är att energianvändningen ska effektiviseras med 50 procent till 2030, jämfört med 2005. För att nå detta mål behöver energianvändningen effektiviseras med 24 procent under de kommande åtta åren jämfört med 26 procent under de senaste 15 åren.

Svenska kyrkan är en stor fastighetsägare med hög energiförbrukning som kan minskas med systematisk energieffektivisering.

Frågor

- Har ni dokumenterade och beslutade energimål för er verksamhet? Om ja, följer ni upp energimålen och energianvändningen regelbundet?
- Har ni gjort en energikartläggning av byggnader så att ni vet hur stor energianvändningen är för olika saker och så att ni har en lista på möjliga energiåtgärder?
- Jobbar ni systematiskt för att genomföra energieffektiviseringsåtgärder, även i kulturhistoriska byggnader utifrån vad som är möjligt utan att påverka?
- Vilka åtgärder har ni gjort för att spara energi?

GULD

Falu, Ludvika och Järna-Nås-Äppelbo församling har alla energimål för sin verksamhet som de följer upp regelbundet.

Falu pastorat, Gränge-Safsås, By-Folkärna och Hedemora-Husby-Garpenberg har energikartläggningar för alla sina byggnader och de andra för del av byggnader.

Alla jobbar mycket aktivt för att spara energi. Järna-Nås-Äppelbo församling har utbildat två egna vaktmästare som jobbar mycket aktivt med energibesparingar.

Exempel på energibesparingar som genomförts: Sänkning av temperatur, nedstängning av vissa lokaler, vintertid, kontroll/styrning av värme och ventilation, LED-lampor, rutiner för släckning, samåkning, isolering

SILVER

Stora Tuna-Torsång och Idre-Särna församling har energimål för sin verksamhet. I Lima-Transtrand och Orsa följer man upp energianvändningen regelbundet.

Orsa, och Bjursås har energikartläggningar för alla sina byggnader. Bärke, Avesta-Grytnäs, Lima-Transtrand och Malung har för en del av sina byggnader.

Energieffektivisering

**Falu, Ludvika, By-Folkärna
Gränge-Safsås,
Hedemora-Husby-Garpenberg
Järna-Nås-Äppelbo,**

**Avesta-Grytnäs,
Bjursås, Bärke,
Gagnef, Idre-Särna, Malung,
Lima-Transtrand, Orsa,
Stora Tuna-Torsång,**

**Mora,
Säterbyggden,
Svärdsjö-Enviken-Sundborn
Leksand, Älvdalen**

Energiintelligent Dalarna
SAMVERKAN FÖR GRÖN UTVECKLING

FÖREDÖMEN Krematorier

Energianvändningen i krematorier är betydande och kan minskas med kremationsplanering. Den kan minskas genom att undvika stillestånd och har god beläggning när ugnen körs så att den får en hög nyttjandegrad.

God förbränningsstyrning och utbildad personal är viktigt för att driva en anläggning optimalt.

Det viktigaste ur klimatsynpunkt är att elda med icke fossilt bränsle samt att nyttja överskottsvärmen.

Frågor:

- Har ni ett krematorium?
Om ja, vilket energislag drivs det med?
Om ja, återvinner ni värme från eldning och/eller kylanläggningen?

GULD

Ludvika och Falu pastorat har krematorier som eldas med RME och där värmen återvinns.

BRONS

Mora har ett krematorie som eldas med gasol, men där värmen återvinns.

Krematorier

**Ludvika församling
Falun pastorat**

Mora församling

FÖREDÖMEN

Transporter och arbetsfordon

Att ställa om till fossilfria transporter är en av de största utmaningarna i samhället i stort. Sveriges mål är att utsläppen från transporter ska minska med 70 procent till 2030, jämfört med 2010. För att nå detta mål behöver utsläppen minska med 50 procent under de kommande åtta åren jämfört med 20 procent under de senaste 12 åren.

Frågor

- Jobbar ni aktivt för att ställa om till fossilfria transporter och för att minska utsläppen från egna resor?
- Har ni fossilfria personbilar? I vilken omfattning och vad har ni för plan framöver?
- Har ni fossilfria arbetsfordon och maskiner idag (traktorer, gräsklippare, motorsågar, röjsågar, lövblåsar mm)? I vilken omfattning och vad har ni för plan framöver?
- Har ni laddplatser för elfordon som även allmänheten kan nyttja vid kyrkor och församlingshem?

GULD

Bärke, Falu, Stora Tuna-Torsång, Ludvika, Hedemora-Husby-Garpenberg och Svärdsjö-Enviken-Sundborn församlingar har redan fossilfria personbilar med sikte på att byta ut alla till eldrift. Tillsammans med även Avesta-Grytnäs jobbar de aktivt för att ställa om till fossilfria transporter.

Även för arbetsmaskiner så håller de på att successivt byta ut och övergå till eldrivna maskiner och arbetsfordon. Falu pastorat har nästan uteslutande eldrift.

Hedemora-Husby-Garpenberg har laddstolpar för elbilar.

SILVER

Orsa och Älvdalen jobbar aktivt för att ställa om till fossilfria transporter. Orsa församling har plan för fossilfri begravningsverksamheten 2025 och 2027 för församlingsvårdande verksamhet. Mora och Malung planerar att byta ut till eldrivna personbilar.

Även för arbetsmaskiner så håller de på att successivt byta ut och övergå till eldrivna maskiner och arbetsfordon.

Järna-Nås-Äppelbo och Älvdalen planerar att sätta upp laddstolpar under kommande år.

Transporter. Arbetsfordon.

**Bärke, Falu, Ludvika,
Stora Tuna-Torsång,
Hedemora-Husby-Garpenberg
Svärdsjö-Enviken-Sundborn**

**Leksand, Mora,
Järna-Nås-Äppelbo,
Orsa, Gagnef, Malung,
Avesta-Grytnäs, Älvdalen**

**Bjursås,
Lima-Transtrand
Gränge-Safsås, By-Folkärna
Idre-Särna, Säterbygdén,**

Energiintelligent Dalarna
SAMVERKAN FÖR GRÖN UTVECKLING

FÖREDÖMEN

Drift och underhåll

Att upprätthålla en effektiv energianvändning kräver ett systematiskt arbete med fungerande rutiner för drift och underhåll. Den teknisk utrustning som finns på företaget behöver löpande ses över av personer med rätt kompetens. Det bör finnas skriftliga rutiner och skötselinstruktioner för t ex ventilation, värmesystem och annan processutrustning.

De personer eller företag som man har skötselavtal med måste ha ansvar och tillräcklig kunskap för att optimalt sköta utrustningen. Prestationsbaserade skötselavtal med målvärden för energieffektivitet kan vara ett sätt att ställa krav på eller uppmuntra god resultatuppfyllelse.

Frågor

- Finns ansvariga personer utsedda för att utföra löpande drift och underhåll av uppvärmning- och ventilationssystem där det även ingår att löpande optimera energianvändningen för värme, ventilation mm?
- Om ni köper in dessa tjänster; Har era entreprenörer som sköter/servar era anläggningar såsom värme, ventilation och kyla tillräcklig kunskap inom energiområdet?

GULD

Avesta-Grytnäs, By-Folkärna, Järna-Nås-Äppelbo, Hedemora-Husby-Garpenberg, Idre-Särna och Ludvika församlingar har alla ansvariga personer som utför drift och underhåll av värme- och ventilationssystem och där det ingår att även optimera energianvändningen.

I den mån de köper in dessa tjänster så har den dessa entreprenörer tillräcklig kunskap för att energioptimera.

SILVER

Gränge-Safsnäs och Lima-Transtrand församling har ansvariga personer som utför drift och underhåll där det även ingår att löpande optimera energianvändningen. Övriga har delvis egen personal för detta.

Personal hos inköpta entreprenörer har helt eller delvis tillräcklig kunskap för att energioptimera.

Drift och underhåll

**Avesta-Grytnäs, By-Folkärna
Järna-Nås-Äppelbo,
Hedemora-Husby-Garpenberg
Idre-Särna, Ludvika,**

**Leksand, Bärke,
Stora Tuna-Torsång,
Lima-Transtrand
Orsa, Gagnef, Bjursås,
Gränge-Safsnäs, Malung,
Svärdsjö-Enviken-Sundborn**

**Falu, Mora, Säterbygden,
Älvdalen**

Energiintelligent Dalarna
SAMVERKAN FÖR GRÖN UTVECKLING

FÖREDÖMEN

Inköp, återvinning och naturvård

Frågor

- Ställer ni miljö- och klimatkrav vid om- och nybyggnation i form av krav på energieffektivitet, miljökrav på material samt krav på avfallshantering, till exempel genom att hänvisa till Svenska kyrkans miljöprogram?
- Har ni en inköspolicy och gör miljöbedömningar för inköp?
- Jobbar ni för att måltider och annan förtäring ska ha så låg klimatpåverkan som möjligt?
- Har ni återvinningssystem på kyrkogårdarna?
- Genomför ni åtgärder för att minska dricksvattenanvändningen, tex genom att använda dagvatten för bevattning?
- Har ni grönytor som sköts som ängsmark för att öka den biologiska mångfalden?
- Minskar ni belysningen utomhus nattetid för att inte störa vilda djur?

Avesta-Grynäs, By-Folkärna och Ludvika församling ställer alltid miljökrav vid om- och nybyggnationer.

Stora Tuna-Torsång, Järna-Nås-Äppelbo och Falu pastorat har inköspolicy och gör alltid miljöbedömningar vid inköp.

Stora Tuna-Torsång, By-Folkärna, Lima-Transtrand, Hedemora-Husby-Garpenberg, Falu och Ludvika församling jobbar för måltider med låg klimatpåverkan.

Nästan alla har återvinningssystem på kyrkogårdarna.

Många genomför åtgärder för att minska dricksvattenanvändningen, tex att ta vatten från åar och vattendrag.

Hälften av pastoraten har grönytor som sköts som ängsmark för att öka den biologiska mångfalden.

Hälften av pastoraten minskar belysningen utomhus nattetid för att inte störa vilda djur.

Inköp. Återvinning. Naturvård.

**Avesta-Grynäs,
By-Folkärna, Mora,
Stora Tuna-Torsång,
Lima-Transtrand,
Järna-Nås-Äppelbo,
Hedemora-Husby-Garpenberg
Falun, Älvdalen, Ludvika,**

**Leksand, Bärke,
Orsa, Gagnef, Bjursås,
Gränge-Safsås, Malung,
Svärdsjö-Enviken-Sundborn
Säterbyggen,
Idre-Särna,**

Energiintelligent Dalarna
SAMVERKAN FÖR GRÖN UTVECKLING

Hinder och förslag från pastorat och församlingar i Dalarna

De som svarat på enkäten har samtidigt fått påpeka saker som de upplever som hinder i sin omställning till ökad hållbarhet. Några saker som lyfts fram är:

- Det saknas bra eldrivna alternativ till åkbara gräsklippare och lastmaskiner. Kapacitet, räckvidd, pris och osäkerhet upplevs begränsande för beslut om att investera i eldrift.
- Länsstyrelsen är ett stort hinder när det gäller att få övergå till alternativ uppvärmning av kyrkor med hänvisning till interiörbestämmelser. Vi hindras av länsstyrelsen att sätta solpaneler på våra kyrkor och även andra byggnader som är svårt att förstå varför det inte ska vara möjligt att få tillstånd, så där behöver vi hjälp att driva arbetet framåt.
- Människors oförmåga att ta till sig om klimatförändringarnas påverkan på vår planet/ miljö
- Det saknas kunskap (utbildning) och resurser för att underlätta att komma igång med arbetet. Behöver hjälp med att göra upp en arbetsplan. Västerås Stift kan vara till stor nytta här där de erbjuder utbildning i energieffektivisering och i kyrkans färdplan för klimatet.

www.energiintelligent.se

Svenska kyrkan
VÄSTERÅS STIFT

 Energiintelligent Dalarna
SAMVERKAN FÖR GRÖN UTVECKLING